

השיעור השבועי

גליון מספר 335

הרב המקדים: הר"ר אהרן זכאי שליט"א
ראש מוסדות אור יום טוב ומחבר "הבית היהודי" ועוד

כתב וערך השיעור:

הרב דביר פרץ שליט"א

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית היזמים ומשודר דרך הלוויין והרדיו ובקווי רבים מיוחדים של מדר רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה
18:50	18:11	17:19
18:46	18:08	17:16
18:47	18:08	17:16
18:49	18:10	17:18

פרשת ויקהל | כ"ה אדר א' תשפ"ב

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 0506-730-831

הלכות בשר בחלב

נ"ט בר נ"ט דהיתרא. הכשר מיחם, תנור, טוסטר, פלאטה, פינג'אן - מחלבי לבשרי, ומחמץ. הכשר הכלים לפני ואחרי זמן איסור החמץ. טבילת כלים חד פעמיים חדשים. הולכים אחר רוב תשמיש הכלי לעניין סוג ההכשר ולא לעצם ההכשר. הנאה מחמין שישראל הוסיף לו מים בשבת. הנאה ממים שחמים גוי לצורך הישראל. מרן זצ"ל תורתו אמת ואין להיבהל מקושיות ומודעות

לחוש אם משהה הכלי במים וחוזר ובולע את טעם החמץ, וכן שאין צורך להקפיד שלא ינזחו המים מרתיחתם אלא העיקר שהמים יהיו בחום שהיד סולדת בהם.

היתרא בלע

ד. אם תשאל, הלא בכמה אופנים הנ"ל טעם החמץ יצא למים וחוזר לכלי? אבל מרן בבית יוסף (שם) ביאר על פי דברי הרא"ש (ע"ז פ"ה סימן לו, ופסחים פ"ב סימן ז), שהחמץ לפני זמן איסורו נחשב "היתרא בלע", וכיון שטעם החמץ עובר למים וחוזר לכלי, הרי זה בגדר נ"ט בר נ"ט דהיתרא, ומותר לכתחילה. ואכן אם מטביל את הכלי לאחר זמן איסורו של החמץ, יקפיד שהכלי לא יהיה בן יומו, כי אז החמץ נחשב איסור והרי זה נ"ט בר נ"ט דאיסורא, ולדברי רש"י (פסחים ד"ה בין לה"מ בין לה"ה) עובר עליו בבל יראה ובל ימצא. וכן יקפיד שהמים שמגיעים להם יעבעבו, ויפריד כלים שבליתם מרובה מכלים שבליתם מועטת, ולא ישאיר את הכלי במים זמן רב, אלא יכניס וישהה מעט ויוציא, שלא ישוּב לבלוע את טעם החמץ.

הלוקח כלים מן הגוי

ה. מאידך, מדין אחר בשלחן ערוך לכאורה משמע שחמץ נחשב "איסורא בלע", ותחילה נבאר את יסוד הדין. במשנה מסכת עבודה זרה (ע"ה²): הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים, את שדרכו להטביל יטביל, להגעיל יגעיל, ללבן באור ילבן באור, השפוד והאסכלא מלבנן באור. שם מדובר על כלים שעשה בהם הגוי חזיר ונבלות וטרפות וחלב טמא ושאר מאכלות אסורות, הדין הוא שאסור להשתמש באותם כלים עד שיכשירם, מה שהשתמש ביבש, כגון שפודים - אין הכוונה לשפודים חד פעמי שמשתמשים היום אלא לעשויים מברזל, וכן אסכלאות - רשת שמניחים עליה בשר - יעשה להם ליבון, ומה שהשתמש בלח יעשה להם הגעלה, וכמאמר הכתוב (במדבר לא, כג) "כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יֵבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְשָׂהָר

נ"ט בר נ"ט דהיתרא

א. בשיעורים האחרונים הזכרנו את דין נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא, ואחת הדוגמאות שהבאנו באדם שהניח בורסק חלבי על מכסה המיחם, והרי המיחם והמים שבתוכו מקבלים טעם חלבי באמצעות האדים שעולים וקולטים את הטעם מהבורסק, ובכל זאת מותר להכין תה או קפה עם המים הללו ולשתותם בארוחה בשרית, כי המים לא קיבלו טעם ישיר מהחלב, הבורסק לא נפל לתוך המים... אלא הבורסק נתן טעם במיחם, והמיחם נתן טעם במים, ועדיין הכל היתר. והוא הדין להפך, אם הניחו קציצות בשר על מכסה המיחם, מותר לשתות את המים עם נס קפה או בארוחה חלבית.

הכשר המיחם

ב. אם רוצים לשים מאכל בשרי על מכסה המיחם שהניחו עליו בורסק חלבי, צריך להכשירו בהגעלה, וכן אם רוצים להשתמש במיחם זה בפסח, צריך להכשירו בהגעלה. רבים שאלו, הלא המיחם בלע טעם מיבש, בורסק או קוגל, ואם כן מדוע מספיק הכשר לפסח בהגעלה ואין צורך לעשות ליבון? והתשובה, כי רוב בליעתו של המיחם היא בלח - על ידי האדים.

הכשר הכלים בערב פסח

ג. לגבי דין הכשר כלים בערב פסח, הזכרנו בסוף השיעור הקודם מה שכתב מרן השלחן ערוך (סימן תנב סעיף א), שישנן כמה קולות כאשר מגיעים את הכלים קודם הפסח עד זמן איסורו של החמץ בשעה חמישית בערב החג, מהם שמגיעים אפילו כלי בן יומו כגון שבבוקר אכל בו אטריות חמץ, וכן שלא מקפידים להגעיל כלי גדול שבליתם מרובה עם כפות ומזלגות וכדומה שבליתם מועטת, וכן שאין

¹ דברי הרב המקדים הגאון רבי אהרן זכאי שליט"א: כאשר מרן זצוק"ל רצה לעזוב את ירושלים, אתם יודעים מה עשה אבי ע"ה? עלה לגג ואמר: אם כבודו נוסע, אני נופל למטה... מרן נבהל... רק תבינו את החביבות שהיתה לציבור כלפי מרן זצ"ל, איפה יש היום דבר כזה? אי אפשר לתאר מה שהיה בשיעורים של מרן בבית הכנסת 'שאלו צדקה', איזו אורה משפחתית, כי לא היו אז רדיו ופולטיקה כמו שיש היום, רק נטו תורה ותורה ותורה. אנחנו איבדנו את גדול הדור, אבל יש לנו 'ברא כרעא דאבוה', מי אני שאדבר על מרן שליט"א, תבואו לביתי עכשיו, אני לא מגזים בכלל, ספר 'ילקוט יוסף' אחד מונח על השלחן, אחד על השלחן השני, אחד עומד באלכסון באיזו פינה, אחד שם, ובכל יום ויום אנו נושאים ונותנים בספרים הללו! השבוע עסקתי בהלכות ארבע פרשיות והיה לי ילקוט יוסף פורים על השלחן בסלון, ולפתע בני מצלצל: אתה יודע, השליח של מרן צריך לבוא ולהביא לך ילקוט יוסף פורים. אמרתי לו: בדיוק עכשיו הוא מונח לפני! הסייעתא דשמיא שיש למרן, לא היה כדבר הזה, ממש כדברי הגמרא (מגילה ו:): לאוקמי גירסא - סייעתא מן שמיא היא, הכל תלוי במול ואפילו ספר תורה שבהיכל (וזהו פר' נשא דף קלד ע"א ובתיקונים דף צט ע"ב).

לפני זמן רב סיפר לי מוכר בחנות ספרים ממואה שערים: בא בעל תשובה צדיק, למד קצת בילקוט יוסף וראה שזה לפי רוחו, למעלה הלכות פסוקות ולמטה כל הפלפולים, הוא לומד למעלה ומבין, שהרי הפסקים הללו מיועדים לכל העם, גם לפוסקי הדור וגם להמון העם. הוא הגיע לחנות ואמר, אתה יודע מה, אני רוצה לקנות את כל ספרי הילקוט יוסף, מהתחלה ועד הסוף! אתם יודעים כמה יש בלי עין הרע... גם בכמות וגם באיכות. הביא לו המוכר את כל הספרים, וצירף לו גם ילקוט יוסף אוצר דינים לאשה ולבת, אמר אותו בעל תשובה: לא את הספר הלבן, רק את הספרים הבורדו... אמר לו המוכר: גם זה ילקוט יוסף!...

במרן שליט"א מתקיימים דברי הגמרא (מועד קטן יז.) על הפסוק (מלאכי ב, ז) "כִּי שְׁפִתַי כֶּהֱן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאֱהָ ה' צִבְאוֹת הוּא", אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו. התורה של הרב, מצד אחד "ותורת חסד על לשונוה" (משלי לא, כו), מתייחס לכל אחד ואחד בענוה ובאהבה ומתינות, כותב הסכמות לכולם ומזכיר בספריו את כולם, ומאידך "ותורת אמת תהיה בפייה" (מלאכי ב, ו), לוחם מלחמות ה' הקב"ה אריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, ולא יעדי מינו זיויה ויקרה, "קמים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמון דר נדר" (תהלים סא, ז), ונזכה בקרוב לגאולה השלימה. אמן ואמן.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לכבוד הרב הגדול מעוז ומגדול, מזכה הרבים בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, הגאון רבי אהרן זכאי ה' ישמרתו ויחייהו, מחבר הספרים "הבית היהודי", "הברכה והלכותיה", "השבת והלכותיה", ועוד ספרים רבים, בן פורת יוסף. במשך שנים על גבי שנים יושב על התורה ועל העבודה ומזכה את הרבים. כבר עשרים שנה שאני אומר בישיבה שלנו לבחורים העומדים לפני החתונה, אם אתם רוצים ללמוד היטב הלכות טהרת המשפחה, תלמדו רק בספרו של הרב זכאי "טהרת המשפחה", זה הספר הכי יפה והכי ברור שיש, ואין לו טעויות כי הוא נצמד לדברי הפוסקים ולמרן, לא כותב כל מיני סברות מעצמו, אלא מביא את דברי הפוסקים במדויק, וזכה לסייעתא דשמיא שספריו נפוצים בכל מקום. אברך אותם שימשך לחבר עוד חיבורים בהלכה ובאגדה, ולזכות את הרבים ולהרביץ תורה, ויעלה עוד מעלה מעלה, ויזכה לאריכות ימים ושנים. אמן ואמן.

² צריך לדעת את המשנה הזו שהיא בדף ע"ה - ראשי תיבות עם הארץ, מי שלא יודע הוא עם הארץ...

לתגובות וכן לקבלת הגיליון במייל: d95872@gmail.com

השיעור מוקדש להצלחת רבי גרשון בן מרים הי"ו

... וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא בְּאֵשׁ תִּפְעִירוּ בְּמִים". בגמרא מבואר הטעם, כי כבולעו כן פולטו, כפי מה שבלע כך יפלוט.

בשר שלמים

ו. בגמרא שם (עו). מובא, שבבית המקדש היו צולים את השלמים בשפודים ואסכלאות על האש, למחרת באותם שפודים צלו עוד שלמים, ואחרי שני ימים ולילה אחד הטעם הבלוע נעשה נותר, וכן עשו בקרבן חטאת שלאחר יום ולילה נעשה נותר, וכנאמר (שמות יב, י): "וְהִנֵּהתָּר מִקִּנּוֹ עַד בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ", ולפי זה מה שצולה לאחר מכן על השפוד מקבל את טעם האיסור של הנותר, ולכן היה להם שם דוד של מים חמים, ובכל פעם לאחר שצלו בשר היו מגעילים בו את השפודים ומכשירים אותם. הקשה רב עמרם לרב ששת: הלא במשנה אמרו ששפודים מלבנן באור? אמר ליה: עמרם ברי! מה ענין קדשים אצל גיעולי עובדי כוכבים, הכא היתרא בלע, התם איסורא בלע. כלומר, בקדשים כיון שהכלי בתחילת בליעתו לא בלע נותר אלא בלע בשר היתר, די בהגעלה, מה שאין כן כלים של גוי שבלעו טעם אסור של דבר טמא, לכן טעונים ליבון חמור. עד כאן דברי הגמרא.

אם יש טעם מקדשים לחמץ

ז. על פי האמור יש לדון כיצד מכשירים כלים לפסח, לדעת הרמב"ם (פרק ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כג), חמץ הינו כבשר קודש להיחשב "היתרא בלע", כי בשעת בליעתו בכלי היה היתר גמור, ולכן גם כלי שבלע ביבש, הכשרו בהגעלה. אולם הרי"ף והרא"ש (פסחים לז), העתיקו את המשנה בעבודה זרה גם לגבי פסח, שכל שתשמישו ביבש הכשרו בליבון, וביאר הר"ן בדעת הרי"ף, שהחמץ שמו עליו, בכל השנה הוא נקרא בשם האיסור "חמץ", ולכן נחשב "איסורא בלע" וצריך ליבון. וכן דעת רוב הראשונים, וכן פסק מרן השלחן ערוך מרן (סימן תנא סעיף ד) בזו הלשון: כלים שמשמשים בהם על ידי האור כגון שפודים ואסכלאות וכיוצא בהם - צולים בהם בשר ונוגעים גם בחמץ כגון פירורים של לחם - צריכים ליבון.³ עכ"ל.

סתירה במרן

ח. מעתה יש להקשות סתירה בדברי מרן השלחן ערוך, מדברי מרן בסימן תנא משמע שחמץ "איסורא בלע" ולכן כלים שבלעו ביבש טעונים ליבון, אך מדבריו בסימן תנב משמע שחמץ "היתרא בלע", ולכן לפני זמן איסורו יש להקל בכמה פרטים שבדיני ההגעלה, כי זה בגדר "נ"ט בר נ"ט דהיתרא", והאמת שהקושיא כבר על דברי הרא"ש שמרן כתב כמותו בשני המקומות.⁴ כך הקשנו בשיעור הקודם והיה שבוע שלם לחשוב על זה...

יישובים לסתירה

ט. על הסתירה בדברי מרן יש כמה תירוצים, אחד מהם על פי מה שכתב הרב בעל פרי מגדים בספרו ראש יוסף (חולין קיא), שטעם ההיתר של נ"ט בר נ"ט הוא משום שהטעם נעשה קלוש ביותר, ולפי זה יש לומר, שלעולם מרן סובר כדעת שני עמודי הוראה הרי"ף והרא"ש שחמץ הוא "איסורא בלע", ולכן הצריך ליבון לשפודים, ומה שהיקל בהגעלת כלים קודם זמן איסור חמץ, כי הטעם הבלוע בהם הוא טעם קלוש, ולא מחמירים בו להחשיבו כ"איסורא בלע". וכן כתב בחזון עובדיה (פסח ע"א קו) בשם מהר"א בנקמא קודש (דף קסט ע"ב). יש עוד תירוצו, שלעולם חמץ בגדר "היתרא בלע", ומה שמרן הצריך ליבון לשפודים, הוא לכתחילה משום חומרא דחמץ, כי מצינו שהתורה החמירה מאוד באיסור חמץ, וגם חכמים למדו מהתורה והחמירו בחמץ מאוד. נפקא מינה בין התירוצים, מה הדין בדיעבד אם הכשיר שפודים ואסכלאות בהגעלה, לתירוצו הראשון לא מועיל, ולתירוצו השני מועיל, כי מועיקר הדין די לו בהגעלה, ורק משום חומרא דחמץ החמירו [א.ה. עיין עוד ביבוע אומר ח"ח ח"א ח"ס"י מג אות ב].

הכשר התנור

י. לפי זה יש לדון היאך להכשיר את התנור שבמשך השנה בלע חמץ יבש, ולכאורה צריך לעשות לו ליבון, לשים אותו במדורה של ל"ג לעומר... אבל אם יעשה כך התנור יתקלקל ויהיה לו הפסד מרובה? אלא כיון שלהלכה כלים הטעונים ליבון בדיעבד מועילה להם הגעלה, שעת הדחק כדיעבד דמי. אבל גם אם יעשה לו הגעלה וישקענו במים חמים יתקלקל? אלא יעשה לו הכשר השווה ברמתו להגעלה, והוא ליבון קל, כלומר שיפסיק את פעולת התנור ל-24 שעות, ויוציא ממנו את התבניות וינקו היטב בכל הפינות והחורים והסדקים, ולאחר מכן ידליק את התנור על החום הגבוה ביותר למשך כשעה עד שיגיע לחום שאם ישים בתוכו קש ישרף מיד, וכך יוכשר. וכל שכן שאם רוצה להכשיר את התנור מבשרי לחלב, יעשה כסדר הזה, ששם כולם מודים שנקרא "היתרא בלע". בשו"ת יביע אומר ח"ה (חיו"ד סימן ז) צריך בזה כמה צירופים, ובין היתר הביא מה שכתב בספר

³ נמצא שלדעת הרמב"ם, תבניות אפיה שבלעו טעם מחמץ יבש - בורקס או עוגות, הכשרן בהגעלה, אך לדעת הרי"ף והרא"ש ומרן השלחן ערוך, לא מספיק להן הגעלה וטעונות ליבון, אבל אם יעשה להם ליבון חמור יתקלקלו, לכן יקנה חדש או ישתמש בתבניות חד פעמיות. ולגבי הכשר התנור עצמו ראה להלן.

לגבי טבילת כלים חד פעמיים חדשים מתוצרת גויים, מתחילה מרן זצ"ל (חזון עובדיה שבת ב עמוד נ) היה מצריך להם טבילה, אבל בשנים האחרונות דיברו אתו, וגם אני דיברתי אתו והבאנו כל מיני סברות שהוזכרו בילקוט יוסף (ספירת העומר ע"מ תקיח), והסכים ואמר, אין הכי נמי, אם יש טורח להטביל את הכלים הללו, אפשר להקל גם בלי טבילה. יש שהציעו

אבן יקרה (ח"ג ס"י יח), שהאש שורפת את הזיעה והאדים, ולכן אם מסיקים את התנור נשרף כל הזיעה. ופלפל עוד בזה [א.ה. ע"ע ביחוד ח"ב ס"ה סי, וח"ז ס"ה עה].

הכשר הטוסטר

יא. מכשיר טוסטר שמכניס בו טוסט עם גבינה, ורוצה לחמם בו נקניק פרווה, הדבר מותר, ואף שהנקניק נראה בשרי אין לגזור משום מראית העין, וכמו שכתב בכיוצא בזה ביבוע אומר ח"ו (חיו"ד ס"ה ח), ועיין חזון עובדיה (ארבע תעניות עמוד רט). ואם המכשיר נקי משאריות חלב אין שום בעיה לאכול את הנקניק עם בשר. אולם אם רוצה לקחת בשר ממש ולחמם בטוסטר, צריך להכשירו, ומן הדין היה צריך לעשות לו הגעלה, אבל כיון שחושש שיתקלקל, יעשה לו ליבון קל, כלומר שיקהו היטב, יקח סכין ויגרד את השיריים מכל החריצים, וידליק אותו על החום הגבוה ביותר, וכך יוכשר. וכן כתב הרב פעלים ח"א (חיו"ד סימן ט), שכל הכשר בשר בחלב נחשב "היתרא בלע". וכן משמע מדברי מרן הבית יוסף בהלכות יום טוב (סימן תקט סעיף ה) שמותר ביום טוב לעשות ליבון קל לכלי ברזל, על מנת לשנות את השימוש בו מחלב לבשר [א.ה. ולגבי הכשר הטוסטר לפסח, ראה ילקוט יוסף פסח ח"ב ע"מ תכב].

בתי מלון ומסעדות

יב. אמנם בבתי מלון ומסעדות אנו מקפידים ולא נותנים הכשר למי שמזין גם בשרי וגם חלבי ויש לו טוסטר אחד ולא שנים, טוסטר הוא לא דבר יקר, בפרט שבעל המסעדה משקיע בריהוט וקרמיקה, וכי לא יוכל לקנות עוד טוסטר אחד? וכן מקפידים עליהם שיחזיקו שני מכשירי מיקרוגל, ושני מדיחי כלים, אחד לבשר ואחד לחלב. כי במקומות ציבוריים יש חשש גדול יותר לתקלות, מה שאין בבית פרטי, ובפרט יש להקל לאברכים שמקבלים מלגה 1800 ₪ בחודש, הם לא יכולים להחזיק שני מכשירים, ולכן שיכשירו את הטוסטר על ידי ליבון קל.

הכשר הפלאטה

יג. פלאטה חשמלית שהניחו עליה ישירות בורקס חלבי, ורוצה לשים עליה מאכלים בשריים, כמובן ראשית כל ינקה אותה משיירי הגבינה, מי משתמש בפלאטה מלוכלכת, יש לאנשים שכל... וכדי להעביר את הטעם הבלוע בפח של הפלאטה, יפעיל את החום שלה, ואם יש אפשרות להגביה את החום יגביהו על הגבוה ביותר, עד שתגיע לחום שקש נשרף בו, לא צריך לשים קש לצורך ההכשר, רק לצורך הבדיקה... וגם אם רוצה להכשיר אותה לפסח, יעשה כסדר הזה, כי למרות שבדרך כלל מצריכים ליבון משום חומרא דחמץ, אבל מהדין בשעת הדחק די בליבון קל. ולא יסתפק בהפעלת חום הפלאטה, אלא לאחר מכן יתק אותה מהחשמל ויקח מים רותחים וישפוך עליה, וכפי שמכשירים את השיש. כך כתב מרן זצ"ל בחזון עובדיה (פסח עמוד קלח). אמנם יש שהעירו, שהרי הפלאטה בלעה ביבש, בורקס או לחם או פיתות, ואין יועיל לערות עליה מים רותחים? אלא שבכל כלי הולכים אחר רוב בליעתו, ולפלאטה רוב בליעתה בלח, כגון מרוטב שגולש מהסירים, ואפילו אם תאמר שרוב בליעתה ביבש, אבל כיון שעושה לה גם ליבון קל וגם מערה עליה רותחים, בצירוף שניהם יש להקל. ומהיות טוב יעטוף אותה בנייר כסף, לא דק של שוקולד, אלא עבה שקונים באריזה, והנייר כסף לא יעביר טעם מהפלאטה לתבשיל, שהרי כלי מכלי לא בולע אלא באמצעות רוטב, וכמו שכתב הרמ"א (יו"ד סימן צב סעיף ח).

הכשר הפינג'אן

יד. פינג'אן והוא כמין קומקום של תה, לא גרילים להכניס לתוכו חמץ, אטריות או שקדי מרק, אלא הוא מיועד לתה בלבד. לפני כארבעים שנה אחי חכם יעקב ע"ה אמר בשיעוריו שפינג'אן אינו צריך הכשר כלל, כי הוא מיועד לחימום מים, תה או קפה, אבל על פי רוב לא מחממים בו חמץ, ודייק כן ממה שכתב הבן איש חי (שנה ראשונה פרשת צו סעיף יב ד"ה וכתוב). אני שמעתי כך, ודנתי אתו בנושא הזה כדרכה של תורה, אמרתי לו: מחילה, אבל זה לא נכון, עם כל הכבוד לא ראה את מקור הדין בפנים.⁵

רוב תשמישו

טו. מקור הדברים בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סימן צז) - היה בדורו של מרן - כתב תשובה יפה, וביאר שמה שאמרו כבולעו כך פולטו ובכל כלי הולכים אחר רוב תשמישו, היינו שמסתכלים כיצד בלע ברוב פעמים, האם רוב בליעתו ביבש כגון צלי אש, או בלח כגון רוטב או מרק, ומשמע שלעניין עצם הבליעה לא מתחשבים ברוב, ואפילו פעם אחת בלע חמץ צריך הכשר. והלא גם הפינג'אן, מסתבר שבמשך השנה הניחו אותו על השיש, והיו שם שיירי קוגל או עוגות, והוא בלע חמץ לפחות פעם אחת, ואם כן צריך להכשירו, כי בזה לא מתחשבים ברוב. הגע עצמך, אדם שלוקח מחבת מהגוי, והגוי אומר לו: רק פעם אחת לפני חצי שנה הכנתי בו חזיר, מאז רק טיגנתי ביצים... לו יצויר שהוא מסיח לפי תומו והוא נאמן,

לקפל את הכלי חד פעמי, ובה כאילו שוברו ומוציאו מכלל שימוש, ואחר כך יפתח, וכך יחשב שיהיה גמר את מלאכת הכלי, אבל זה "חכמות", אין צורך בזה, להלכה אפשר להקל בכלים חד פעמיים ולא להטבילם.

⁴ רואים מהו זה התורה שלנו, אמרתי פעם, אין דבר כזה להבדיל בקורא או בברית החדשה, שם הכל יבש, אבל התורה שלנו תורת אמת, וק"ת וק"ת ק"ת וק"ת וק"ת (התלים יט, יא), יש סתירות וקושיים, ועל כל קושיא יש תירוץ.

⁵ לא מסתכלים רק בספרי הקיצורים, אלא יש לעיין במקורות, בבית יוסף ובשאר פוסקים.

וכי נתיר להשתמש במחבת בלי להכשירו מפני שברוב פעמים בלע ביצים? כיון שפעם אחת בלע איסור צריך הכשר, והוא הדין לגבי חמץ.

גם מרן זצ"ל הסכים

טז. אחי חכם יעקב ע"ה לא הסכים אתי, וכשיש ויכוח מי מכריע? "יש לנו אב זקן" (בראשית מד, כ) - מרן זצ"ל, הרב שמע אונגו, והבאתי לו ראיה לדברינו ממה שכתב מרן השלחן ערוך (סימן תנא סעיף כה) בזו הלשון: כל כלי השתיה, בין צלוחיות בין כוסות, מותרים בשטיפה, בין שהם של זכוכית, בין שהם של עץ, בין שהם של מתכת, בין שהם של חרס, ואף על פי שלפעמים נותנים בהם לחם חם - לפעמים מכינים בהם תה ומטבילים בו בייסקווית - כיון שרוב תשמישן אינו אלא בצונן - שותים בהם קולה או בירה - סגי בשטיפה, שלא הלכו בכל כלי אלא אחר רוב תשמישן. ע"כ. הראיתי הלכה זו למרן זצ"ל ואמרתי לו: אבא, ממה שכתב הטעם שהוא משום שמשמשים בהם רוב פעמים בצונן, ולא כתב הטעם משום שעל פי רוב אין משתמשים בכלי זה בחמץ, ורוב תשמישו אינו בלחם, משמע שלענין אופן השימוש בזה אנו הולכים אחר רוב תשמישו, אבל לעצם בליעת חמץ אפילו אם רוב בליעתו אינו בחמץ, אפילו הכי צריך הכשר. זו ראיה חזקה. מרן זצ"ל לא היה ממוהר להסכים, לקח את השלחן ערוך, עיין היטב, ואמר לי: אני מסכים איתך.

סתירה בדברי רבינו יוסף חיים

יז. בא אחי והראה למרן זצ"ל מה שפסק הבן איש חי, שכלי שברוב פעמים לא משתמשים בו לחמץ, אינו צריך הכשר. וכפי שכתב ביתר הרחבה ברב פעלים חלק ג' (חאו"ח סימן כח ב"ה הנח). אבל מיד הבאתי לו מה שכתב הרב פעלים עצמו בחלק ד' (חאו"ח סימן יז), ששם הצריך הכשר ליבון לכירים, אף שרוב תשמישו אינו לחמץ. ונהיה בדברי רבינו יוסף חיים כעין סתירה, והיה ריתחא דאורייתא, אבל אמרתי שהעיקר כמו שכתב ברב פעלים חלק ד', ומרן זצ"ל הסכים עמנו שלהלכה אפילו בלע פעם אחת חמץ, צריך הכשר.

הכשר מדוכה

יח. הבאתי ראיה נוספת, ממה שכתב מרן השלחן ערוך (סימן תנא סעיף טז): מדוכה מותרת בהגעלה. ע"כ. מדוכה היא כמין מכתשת מברזל שמכים בה חזק על תבלינים, קינומון וכדומה, וצריכה הכשר כיון שלפעמים דכים בה פרוורי לחם עם שומים ופלפלים שיש בהם חריפות והטעם נדחק בה על ידי ההכאה, וכפי שביאר הטור. וכתב הרמ"א בהגה, ויש מחמירים ללבן המדוכה, אך ליבון קל מספיק. וכתב המשנה ברורה (שם סק"צ) בשם האחרונים, מדוכות קטנות שלנו שלעולם אין דכים בהם חמץ, רק כרכום וציפורן, די בהגעלה לכתחילה, אפילו בשל מתכות, ומכל מקום הגעלה צריכה, כי חוששים שמא בא לתוכה פעם אחת חמץ משהו ונבלע בתוכה על ידי חריפות הבשמים שדכו בה אחר כך. ע"כ. משמע מדבריו שאם ידוע לנו בבירור שהשתמש פעם אחת בחמץ, אף שרוב תשמישו אינו בחמץ, צריך ליבון, ורק מספיק די בהגעלה. וכן ביאר בדבריו הגאון החזון איש (סימן קיט ס"ק טו, דף קפו ע"א, ס"ד להאמור).

ראש הישיבה הגן על תלמידיו

יט. לפני שנים רבות הגעתי לישיבה בבני ברק, האברכים שם נבחנו על איסור והיתר או על הלכות פסח, וראש הישיבה שלהם יושב לידי, ושאלתי אותם את השאלה הזו, האם פיג'אן שרגילים לחמם בו מים צריך הכשר לפסח, או לא. קם אברך אחד ואמר: לא, רוב תשמישו אינו בחמץ! ראיתי שהם לא יודעים, אמרתי להם, תביאו משנה ברורה חלק ה', והראיתי להם את הראיות הנ"ל מהשלחן ערוך ומהמשנה ברורה. אותו ראש ישיבה שישב לידי חלק עלי, כי רצה להגן על תלמידיו, ואמר: לא, מה שמרן השלחן ערוך תלה את הטעם שאין צריך הכשר משום שרוב תשמישם בצונן, לאו דוקא, ובאמת הטעם הוא כי רוב תשמישם לא בחמץ. כך דחק כדי לחלוק ולא להסכים, ואמר עוד איזה דוחק. אבל לא קיבלתי מה שאמר, שיהיה בריא, מה שאמרנו הם דברים יצוקים?

באו חסידים בנחלתך

כ. הגאון מטשיבין אמר לתלמידיו מיישיבת טשיבין השוכנת ברחוב חנה: כל שאלה שיש לכם בהלכה, תשאלו את מרן שגר כאן בסמוך ברחוב אלקנה, ואכן פעם לפני כ-55 שנה, בא התורן לחדר האוכל בליל שבת, וראה שהחמין עומד להישרף, יופץ כה וכה וירא כי אין איש, מילא נטלה במים מהברז ושפך לתוך סיר החמין, כי פחד משאר הבחורים, מה יאכלו מחר בבוקר, יאכלו אותו...

⁶ כלי זכוכית בלאו הכי אינם בולעים ופולטים, היום הייתי באיזה מקום מחוץ לעיר, ומישהו הביא לי מחקר שכתב פרופסור ששמע את השיעורים האחרונים שלנו בהם הזכרנו את דין כלי הזכוכית, ושם חקר את הנושא הזה, והביא מחקרים ובדיקות מעבדה, המאשרים מה שדברנו, שכלי זכוכית לא בולעים ולא פולטים. לפי זה האשכנזים לחינם מחמירים, גם הם יכולים להקל, בפרט על פי דברי הזרע אמת (ח"ב חיו"ד סי' מג) והפרי מגדים (סי' תנא מש"י ס"ו), ועוד, שהקילו אפילו לשיטת הרמ"א. וכן הביא לי מחקר על המיקרוגל שמתיישב עם דברינו. ב"ה שגם פרופסורים שומעים אותנו ומביאים לנו סייעות...

⁷ מי שחולק בלי לחשוב, שיהיה בריא, צריך להתפלל עליו ב"אתה חונן לאדם דעת"... לפעמים יש שחולקים על מרן זצ"ל, אתה שואל אותם, למה? עונים: כי מרן לא חלק על בן איש חי? אבל מרן חלק עליו בשכל ישר, לא בלי שכל, ועוד, תהיה ברמה של מרן ואחר כך תחלוק. סיפתי בכנס רבנים, שכאשר יצא לאור יביע אומר חלק ג', מרן היה בגיל 39, ובזמנו הרב משה לודמיר הביא את הספר לגאון מטשיבין, הוא עיין והתפעל, כבר ראה את חלק א' וחלק ב' והכיר את מרן. אמר הרב לודמיר: זה יהיה גדול הדור, הביט בו הגאון מטשיבין ואמר: עכשיו הוא גדול הדור!

אבל תוך כדי שהוסיף מים נכנס בחור ירא שמים ותפס אותו על חם, אמר לו: מה עשית? עברת על איסור בישול בשבת, אני מודיע לכולם שלא יאכלו מהחמין! התורן ביקש ממנו שלא יודיע, אבל אמר לו אותו בחור: "לפני עיני לא תתן מקל" (ויקרא יט, ד)!! עד שהגיעו להסכמה ללכת לשאול את מרן. זה היה בשעה אחת או שתיים בלילה, הם עמדו על הגדר בחוץ וראו מהחלון שהרב יושב ולומד, דפקו בדלת, אנוחנו הבנים ישנו בפרוודור, וכששמענו את הדפיקות פתחנו להם את הדלת ופינינו את המיטות שיוכלו לעבור, ואמרנו למרן: באו חסידים לשאול שאלה בהלכה. הבחור התורן עמד מבויש, והבחור השני פנה למרן: כבוד הרב, הוא שפך מים לתוך החמין, והשאלה האם מותר לאכול מהחמין או לא. מרן שאל, מה גדול הסיק? זה סיר גדול מאוד, סיר חמין של ישיבה חסידית. אמר להם: מן הסתם היה בחמין פי ששים מהמים, לכן המים בטלים ומותר לכם לאכול מהחמין. בילקוט יוסף שבת כרך ג' (עמוד לו והלאה), כתבתי את ההלכה הזו ונימקתי באורך, אבל לא הזכרתי את המעשה עם ישיבת טשיבין, לא רציתי לפגוע...

דבר שיש לו מיתרין

כא. יש לשאול, לכאורה מדוע מרן זצ"ל התיר להם לאכול את החמין, הלא אפשר לאכול בהיתר במוצאי שבת, ובגמרא (בצה"ב) אמרו, דבר שיש לו מיתרין אפילו באלו לא בטיל, עד שתאכלנו באיסור - בשבת - תאכלנו בהיתר - במוצאי שבת, ואם כן איך אפשר להתיר לאכול את החמין בשבת. אלא שכתבו הזית רענן (ח"ב סי' ה) ועוד - שאם נאסור עליהם לאכול יצא דבר פלא, שהרי למבשל עצמו הוא דבר שאין לו מיתרין, כי מכיון שבישל במזיד אסור לו עולמית, וכאשר הדבר המתבשל בטל ברוב, מותר לו לאכול מיד, ואילו לאחרים הוא דבר שיש לו מיתרין, כי בשבילם תבשיל שבושל במזיד מותר למוצאי שבת, ולפי זה אסור להם לאכול ממנו בשבת. אבל זה מוזר, לא יתכן להחמיר על אחרים יותר מעל המבשל עצמו, ועל כרחק כיון שמותר לו, יש להתיר גם לאחרים.

גוי שמילא מים במיחם

כב. באחת השבתות שהייתי בכנס רבנים, באו אלי בצהרים ואמרו: הרב, המים החמים שבמיחם נגמרו, ובא הערב ומילא מים מהברז, ולאחר כשעה המים רתחו, הרבנים קמו ממנוחתם והחלו לזנוג כוסות קפה ותה, האם צריך להזהיר אותם, הלא הגוי לא שותה אפילו כוס אחת, עשה הכל במיוחד לצורך הישראל, אבל יתכן שנחשב כמתעסק בעלמא. אחד מהשואלים טען: אולי נאמר בזה 'קמא קמא בטיל', אבל אמרתי לו שהגוי שפך את המים הללו בבת אחת, ולא מעט מעט.

אמירה לגוי

כג. כתב הרמ"א (סימן רג סעיף ה): כל הדברים שאסור לעשות מדברים אלו, אסור לומר לאינו יהודי לעשות. לכן אסור לומר לאינו יהודי להחם הקדירה אם נצטון, ואם עשה כן, אסור לאכול אפילו צונן. ע"כ. ומקור הדברים בבית יוסף בשם הרשב"א (שו"ת החדשות סי' יח). רואים כמה החמירו חכמים באמירה לגוי, שהרי אם אוכל את התבשיל צונן לא נהנה ממעשה הגוי, ובכל זאת כיון שהגוי חימם על פי ציוויו, קנסוהו חכמים שלא ינהל מלכות תבשיל, אלא רק במוצאי שבת.

אמירה לגוי בליל השני במחלוקת

כד. עוד משמע מדברי הרמ"א, שאף על פי שמדובר בבישול אחר בישול ולא בבישול ראשוני, וכמו שכתב הרשב"א במפורש שהתבשיל היה מבושל כל צרכו מערב שבת, וכלשון הרמ"א "להחם", בכל זאת אסרו לומר לגוי. אמנם אם באמת כך פשט הדברים, לכאורה זהו שלא כדברי האחרונים מהם מרן החיד"א בברכי יוסף בשו"ת ברכה (סימן שי"ח סק"א) בשם מהר"ש שער אריה ומהר"י וואלי, שכל דבר השנוי במחלוקת מותר לומר לגוי, כי אמירה לגוי מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. וגם בנידון שלנו, לדעת הרמב"ם (פ"ט מהלכות שבת ה"ג ופכ"ב ה"ח) והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן (שבת מ:), אין בישול אחר בישול אפילו בלח, ואף שמרן השלחן ערוך (סימן שי"ח סעיף ד, ח, טו) פסק כדעת דעת רש"י (שבת לד:) ורבינו יונה (הובא בנימוק יוסף בבא בתרא י:), והרא"ש (פ"ג דשבת סימן י) ורבינו ירוחם (נתיב יח"ג, דס"ג ע"ג) אסרו בישול אחר בישול בלח, אבל כיון שלא יצא מידי מחלוקת, יש להתיר אמירה לגוי.

הביקור במקסיקו

כה. בשנת תשנ"ג נפתחה הישיבה הגדולה שלנו "חזון עובדיה", ובסוף החורף קיבלתי טלפון ממשה סבא ע"ה, וביקש: תבוא אלינו למקסיקו, אסדר לך מלון לשבועיים, ותמסור שיעורים בכמה מקומות, באו לכאן אברכים מיישיבת "קול יעקב" שהם נגד מרן זצ"ל, ולכן תבוא תחזק את הקו של מרן ותיישב את

הגאון מטשיבין היה גאון עצום, אמרתי כמה פעמים, אצל האשכנזים יש מסורת של גדולים, האחיזה, החזון איש, הגר"י מברסק, הרב מטשיבין, הסטייפלר, הרב שך. וכבר אז אמר על מרן שהוא גדול הדור. הוא הכיר את הרב גרם מהספרים, וגם שמרן היה מדבר אותו הרבה בלימוד.

כשהיינו ילדים קטנים, כמעט בכל שבת אחרי החמין היינו הולכים עם מרן להתייעץ עם אחד מגדולי הדור, והיו מקבלים אותו בכבוד גדול, מהם הרב מטעפליק, הרב גרשון לפידות, הרב פנחס אפשטיין, הרב פראנק, ואמר לי הרב, אין תשובה ביביע אומר שלא התייעצתי עליה עם גדולי הדור. בעיקר האשכנזים עודדו אותו, הספרדים העיראקים לחמו בו כי חלק על הבן איש חי, אבל האשכנזים כיבדו והעריכו אותו מאוד, והמדובר על הירושלמים, אבל הבני ברק לא הכירו את הרב, בבני ברק אחרי כל ברק מגיע רעם... היום ב"ה מתחילים להכיר ואומרים לי: הרב, העלימו מאיתנו את מרן זצ"ל! עכשיו אחרי שנפטר אנחנו לומדים יביע אומר ויודעים את גדלותו. לא ידעו שיכול להיות ספרדי שהוא גדול הדור, זה היה קשה להם לעיכול.

הקושיות שהקשו עליו. אמנם היום אותם אברכים כבר השתנו, אני מכיר אותם, אבל אז מה שמרן היה אומר, אמרו הפוך, על אסור מותר ועל מותר אסור, ממש תורה עם נגיעות! ומשה שבא היה חסיד גדול של מרן זצ"ל לא יכל לסבול את זה. אמרו לו: יש לך ישיבה חדשה, איך אעזוב אותה, מי שרוצה שהישיבה שלו תצליח, צריך להיות מסור לישיבה החדשה ולחיות נוכח בכמה סדירים, לא רק לבוא לשיעור כללי, "מימי לא נצחני אלא בעל חכמה אחת" (תשב"ץ ח"א ס"א עב).

החבית, הביא מחלוקת הראשונים, ולמרות שמרן עצמו פסק לאסור בישראל, אבל על ידי גוי כתב להקל. ואם כן איך מרן בסימן רנג העתיק את דברי הרשב"א שאסר לומר לגוי לחמם את הקדרה, הרי יש אומרים שאין בישול אחר בישול בלח ומתירים אפילו על ידי ישראל, וכי מרן סותר את עצמו? עמדו כל האברכים ואמרו, נכון הרב מעיר נכון. אמרתם להם: רבותי, הרמ"א מחק שתי מילי מדברי הרשב"א ושתתב: לכן אסור לומר לאינו יהודי לחמם הקדרה אם צנצנו כלי. ואולי בבית יוסף העתיק את אשר הרשב"א בשלמות: מי שבישל תבשילו מערב שבת כל צרכו, ולמחר בשבת אמר לגוי "**להדליק אש**" ולחמם תבשילו, נראה לי דאסור וכו'. ע"כ. ואם כן, דוקא באופן שאומר לגוי להדליק האש, שהוא איסור תורה לכל הדעות, שנאמר (שמות לה, ג) "**לֹא תִבְעְרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי**", בזה דואי שאסור לומר לגוי, מה שאין כן כשמחמם על הפלאטה דבר לח שכבר בושל, שלדעת הרמב"ם וסיעתו מותר אף על ידי ישראל, מותר לנו לומר לגוי. ואם תשאל, אם כן מדוע הרמ"א מחק תיבות "**להדליק האש**", מפני שהרמ"א מדבר שאל דיני שהיה בשבת באופן האסור לכל הדעות, וזה אסור גם בלי להדליק האש. ועיין בیاור הכלה (ד"ה להחם). ועל כל פנים אנו קיבלנו הוראת מרן הבית יוסף. ואמרתם להם את התירוץ, והם קיבלו, ונתשקט הארץ ארבעים שנה" (שופטים יג, א, ה, לא, ח, כח).

מבצע
קדושים תהיו
שר ארגון 'בחגוי הסלע'

קבלו קבלה והצטרפו עכשיו
052-7151890